

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศรัทธา คือ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล^๑ เป็นเบื้องต้นของกระทำทุกอย่าง เป็นแรงกระตุ้นให้สิ่งที่ทำสำเร็จ เพราะศรัทธาที่ตั้งมั่นแล้วย่อมยังประโยชน์ให้สำเร็จ^๒ บรรดาความเชื่อทั้งหลาย ในสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอย่างปัจจุบันนี้ สิ่งที่มาตามก็คือ การหาที่พึ่ง เพื่อเป็นหลักยึดถือในการดำรงชีพออย่างมั่นคง แต่การแสวงหาที่พึ่งเพื่อให้ได้สมกับความตั้งใจนั้น เป็นเรื่องยาก จึงได้หันไปพึ่งสิ่งอื่นเพราะเนื่องจากความเชื่อ เช่น กัมมศรัทธา เชื่อกรรม การกระทำ กฎแห่งกรรม เชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยการอ้อนวอนหรืออนาคายโศก วิปากศรัทธา เชื่อวิปากผลของกรรม กัมมัสสกตาศรัทธา เชื่อว่ามีผลมาจากที่สัตว์มีกรรมเป็นของๆ ตน และตถาคตโพธิศรัทธา เชื่อในความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์ตถาคต^๓ การยอมรับความเชื่อ ไม่ใช่จะทำให้วิถีชีวิตดีขึ้น หากไม่ลงมือกระทำ ดังนั้น มนุษย์หลายคนจึงได้แสวงหาที่พึ่งให้กับตัวเอง เพื่อบรรเทา และป้องกันความทุกข์ทางกายและทางใจที่เกิดขึ้นให้หมดไป แม้ในยุคพุทธกาลผู้ทั้งหลายก็แสวงหาที่ได้เช่นกัน ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า

พาหุ เว สรณฺ ยนติ ปพฺพตานิ วณานิ จ
อารามรูกฺขเจตยานิ มนุสฺสา ภัยตฺทชิตา.^๔

จากพระดำรัสข้างต้นแปลได้ใจความว่า มนุษย์เป็นจำนวนมาก เมื่อได้รับเคราะห์ร้าย อันตรายต่างๆ ก็พากันแสวงหาที่พึ่ง เช่น ภูเขาบ้าง ป่าไม้บ้าง อารามและรุกขเจดีย์บ้าง ไว้เป็นเครื่องป้องกันตัว บางรายสามารถบรรเทาอันตรายเหล่านั้นลงได้ บางรายก็ได้แค่สบายใจและมั่นใจว่าอยู่ได้ต่อไป เป็นเช่นนี้ทุกยุคสมัย

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔๐.

^๒ สุตสา สาธุ ปติฏฺฐิตา. ส.ส. (บาลี) ๑๕/๕๑/๔๑., ส.ส. (ไทย) ๑๕/๕๑/๖๗.

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๔๐.

^๔ ขุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๑๘๘/๕๐., ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๘๘/๙๒.

สังคมไทยปัจจุบัน ได้รับการยกย่องว่าเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาที่เข้มแข็งที่มีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๖ มีพระสงฆ์จำนวน ๒๘๙,๑๓๑ รูป^๕ ที่เผยแผ่คำสอนบรรเทาทุกข์ทางใจได้เป็นอย่างดี แต่กระนั้น ประชาชนที่อยู่ในยุคบริโภคนิยมปัจจุบันนี้ เป็นยุควิทยาศาสตร์ เชื่อในสิ่งที่พิสูจน์ได้ เป็นเหตุเป็นผลด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่ด้วยสภาวะสังคมปัจจุบันมีปัจจัยแวดล้อมมากมายที่ก่อให้เกิดความเครียด ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม หรือแม้กระทั่งปัญหาครอบครัว ส่งผลให้คนไทยจำนวนมากที่ไม่สามารถแบกรับกับปัญหาและความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ จากสถิติของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ระบุว่าปัจจุบันประเทศไทยมีผู้ป่วยโรคจิตที่เข้ามารับการรักษา มีจำนวนกว่า ๑,๐๗๖,๑๕๕ คน^๖ ดังนั้น วิทยาการสมัยใหม่ จึงไม่ใช่คำตอบสุดท้ายที่ทำให้อุ่นใจว่า จะทำให้ปัญหาและความทุกข์เหล่านั้นบรรเทาลงได้ จึงได้มีความเห็นแตกต่างกันไป บางคนก็พึ่งการทรงเจ้า บางคนพึ่งไสยศาสตร์ บางคนพึ่งโหราศาสตร์ เป็นต้น

ในขณะที่มีประชาชนที่ยังมั่นคงในหลักพระพุทธศาสนาแล้ว แสวงหาวิธีบรรเทาทุกข์เหล่านั้น เช่น การปล่อยนก ปล่อยปลา ถวายสังฆทาน เข้าวัดฟังธรรม สวดมนต์ และการปฏิบัติกรรมฐาน และประกอบพิธีกรรมแตกต่างกันไป ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ในบรรดาบุญพิธีเหล่านั้น การสวดมนต์ นับว่าเป็นพิธีกรรมเป็นที่นิยมมากที่สุดประเภทหนึ่ง เพราะมีความเชื่อว่า ๑) มีอำนาจหรืออำนาจในการต้านทานอุปสรรคต่างๆ ได้ ๒) สามารถยังหรือก่อให้เกิดความสำเร็จอันเป็นมงคลหรือความผาสุกได้ ๓) พระปริตรธรรมของพระพุทธศาสนานั้นเป็นพุทธวจนะอันอุดมไปด้วยสัจจะและความเมตตา^๗ จะเห็นได้จากบุญพิธีต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เช่น การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญงานศพ ทำบุญอายุ แม้ในเทศกาลสงกรานต์ปีก็มีสวดมนต์ข้ามปี และทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น ที่พุทธศาสนิกชนยังคงประพฤติปฏิบัติอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด เพราะทำให้เกิดความปลอดโปร่ง โล่งใจ สบายใจ

การสวดมนต์ที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่นั้น มีปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก เช่น สวดโพชฌงค์ปริตรเพื่อรักษาโรค^๘ สวดอาฏานาฏิยะปริตรเพื่อป้องกันยักษ์

^๕ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.onab.go.th/index.php> [๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๗]

^๖ Thai PBS NEWS. คนไทยเครียด, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://news.thaipbs.or.th/content> [๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๗]

^๗ ธนิตย์ อยู่โพธิ์, *อานาฬพระปริตร*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์ เชิงสะพานพุทธ, ๒๕๓๗), หน้า ๒๒.

^๘ สมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว), *สวดมนต์ฉบับหลวง*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๓.

อมนุษย์^๙ สวดขันธปริตรเพื่อป้องกันสัตว์เลื้อยคลาน^{๑๐} เป็นต้น พระโหราจารย์ได้ยกทสวดมนต์สำคัญๆ เหล่านั้นขึ้นเป็นรูปแบบพิธีกรรมอย่างชัดเจน ดังในสมัยพระเจ้าทาสีบุตรที่ ๑ แห่งประเทศศรีลังกา ได้จัดให้มีการสวดพระปริตรที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประเทศ^{๑๑} โดยถือหลักฐานตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา ที่พระพุทธรูปรับสั่งให้พระอานนทเถระสวดรัตนสูตร เพื่อขจัดภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในเมืองเวสาลีจนได้รับความสวัสดิ^{๑๒} และการสวดพระปริตรเพื่อต่ออายุของเด็กที่ได้รับคำทำนายว่า จะต้องตายภายใน ๗ วัน เมื่อมีการสวดพระปริตรแล้วก็มีอายุยืนถึง ๑๒๐ ปี^{๑๓} จึงเกิดรูปแบบการสวดพระปริตรขึ้นตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

การสวดพระปริตรในประเทศไทย ก็ได้รับอิทธิพลจากประเทศศรีลังกาเช่นกัน ในรัชสมัยของ พระเจ้าปรากรมพหุมหาราช ได้ครองลังกาทวีป พ.ศ. ๑๖๙๖ พระองค์ได้ทรงทำสังคายนาพระธรรมวินัยภาษาบาลีและพระพุทธศาสนาได้รุ่งเรืองแผ่มายังประเทศพม่า ประเทศไทย และประเทศเขมร ตลอดถึงกลุ่มชนชาวมอญ ต่างก็เข้ามาศึกษาพระธรรมวินัยที่ลังกาทวีป คือนิกายลังกาวงศ์ พร้อมนำพระไตรปิฎกภาษาบาลีที่สังคายนาใหม่กลับประเทศของตนด้วย ทั้งพระธรรมวินัย ขวัตร ปฏิบัติการสวดมนต์ซึ่งขณะนั้นในประเทศไทยตรงกับสมัยสุโขทัย^{๑๔} จนได้รับสืบทอดถึงทุกวันนี้ ตามความเชื่อที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาว่า เมตตปริตร เชื่อว่าเมื่อสวดแล้วทำให้นอนหลับสบาย ไม่ฝันร้าย ตื่นมาก็สดชื่น มีเทวดารักษาคุ้มครอง ไม่มีภัยอันตราย จิตเกิดสมาธิง่าย ใบหน้าผ่องใส^{๑๕} โมรปริตร เชื่อว่าสามารถป้องกันภัยจากผู้คิดร้าย^{๑๖} เป็นต้น

ดังนั้น จึงมีพุทธศาสนิกชนชาวไทยบางกลุ่มนิยมสวดพระปริตรหรือสวดมนต์ ด้วยเชื่อว่า ทำให้อายุยืน ทำให้เป็นที่รักของปวงชน ทำให้มีความสุข ทำให้แคล้วคลาดจากอันตราย เป็นสิริมงคล เช่น คณะสงฆ์ในราชอาณาจักรไทยสวดพระปริตร ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ เป็นประจำทุก

^๙ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๗/๒๐๘.

^{๑๐} วิ.จุ. (ไทย) ๗/๒๖/๑๑.

^{๑๑} ลังกากุมาร, **กรณีพระสงฆ์ศรีลังกาเล่นการเมือง**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี : บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์.

^{๑๒} คูรายละเอียดยใน ขุ.ขุ.อ. (บาลี) ๑๗/๑๔๔.

^{๑๓} คูรายละเอียดยใน ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๑๗/๖๒๖.

^{๑๔} กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, **ตำนานพระปริตร**, หน้า ๑๐.

^{๑๕} คูรายละเอียดยใน ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๑๗/๖๖/๖๗.

^{๑๖} พระคัมภีร์สารภีวงศ์, **พระปริตรธรรม**, (ลำปาง : กิจเสรีการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓.

ปี พุทธศาสนิกชนนิยมการทำบุญเจริญพระพุทธมนต์ และการสวดมนต์ก่อนนอน สวดมนต์ในเทศกาลสำคัญของพระพุทธศาสนา เช่นวันวิสาขบูชาเป็นต้น หรือคราวที่ประสบทุกข์กาย ไม่สบายใจ ก็พึงการสวดมนต์และการภาวนาเป็นยารักษาใจ

พระปริตรมีทั้งหมด ๑๒ บท แต่ละบทล้วนมีมิตถฐานภาพแตกต่างกัน ซึ่งจะกล่าวต่อไป ผู้วิจัย เลือกศึกษาตนปริตร เพราะพระปริตรที่เกี่ยวข้องการทำน้ำพระพุทธมนต์ ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ การโยงด้ายสายสิญจน์ นำด้ายสายสิญจน์มัดข้อมือ เพื่อเป็นสิริมงคลและปิดเป่าอุปัทมตรายทั้งปวง ตามตำนานพระอรหันตศาจารย์กล่าวถึงคุณค่าของรัตนสูตรนี้ว่า สามารถป้องกันภัย ๓ คือ ๑) บรรเทาทุกข์ภัย คือ ข้าวยากหมากแพง ๒) อมนุสสัย คือ ภูตผีปีศาจทำร้าย ๓) โรคภัย คือ เกิดโรคระบาดคร่าชีวิตผู้คน^{๑๗} ที่พระพุทธองค์รับสั่งให้พระสงฆ์ได้สวดพระปริตร และให้พระอานนท์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์เมื่อครบกำหนด ๗ วัน จนเป็นเหตุให้บ้านเมืองเกิดความร่มเย็นเป็นสุขได้

จากประเด็นดังกล่าว แม้รัตนสูตรจะมีคุณค่าด้านต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว แต่ในสังคมไทยยังมีความเข้าใจถึงความหมายและคุณค่าของรัตนสูตรน้อย จึงไม่เป็นที่นิยมสวดกันอย่างแพร่หลายเหมือนโพนฆงคปริตร หรือแม่บทสวดที่พระโบราณจารย์รจนาขึ้นภายหลังเช่น พุทธชัยมงคลคาถา พระคาถาชินบัญชร หรือยอดพระกัณฑ์ไตรปิฎก เพียงถูกจัดอยู่ในหนึ่งของพระปริตรทั้ง ๑๒ บทเท่านั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า รัตนปริตร หรือรัตนสูตรนี้ เป็นสูตรสำคัญสูตรหนึ่งที่พระพุทธองค์รับสั่งให้พระอานนท์ทำพระปริตร ที่สืบทอดมาเป็นรูปแบบของพระปริตรแล้ว ยังมีนัยสำคัญคุณค่าด้านประเพณีและพิธีกรรม ด้านความเชื่อ ด้านผลของการสวดรัตนปริตร และด้านบุญกิริยาวัตถุ ที่มีต่อสังคมไทย จนนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของรัตนปริตรที่มีต่อสังคมไทย

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาความเป็นมาของพระปริตร
- ๒.๒ เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในรัตนปริตร
- ๒.๓ เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของรัตนปริตรที่มีต่อสังคมไทย

^{๑๗} พระครูปลัดสุวัฒนธีรคุณ (เทิด ญาณวชิโร), พุทธานุภาพ อานุภาพของพระพุทธองค์, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, (กรุงเทพมหานคร : หจก. ที พี เอ็น เพรส, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔๘.

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๓.๑ พระปรีตริมีความเป็นมาอย่างไร
- ๓.๒ รตนปรีตริ มีหลักธรรมอะไรบ้าง
- ๓.๓ รตนปรีตริ มีคุณค่าต่อสังคมไทยอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา : การวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาประวัติความเป็นมาและหลักธรรมที่ปรากฏในรตนปรีตริ รวมทั้งที่มีคุณค่าต่อความเชื่อและพิธีกรรมในสังคมไทย

ขอบเขตด้านเอกสาร : โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ รตนสูตรที่ปรากฏทั้งในพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ วรรณคดี ฎีกา และหนังสือ ตำรา บทความ เอกสารวิชาการ และรายงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ เพื่อเป็นข้อมูลอ้างอิง สนับสนุนในการเขียนงานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

พระปรีตริ หมายถึง ชื่อของบทสวด ๗ ตำนาน หรือ ๑๒ ตำนาน

รตนปรีตริ หมายถึง รตนสูตรที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ข้อที่ ๑-๑๘ และขุททกนิกาย สุตตนิบาต ข้อที่ ๒๒๔-๒๔๑ แต่นำมาใช้เป็นบทสวดในบท ๗ ตำนาน และ ๑๒ ตำนาน จึงเรียกชื่อว่า รตนปรีตริ

คุณค่า หมายถึง ประโยชน์ที่ดั่งามของรตนปรีตริที่พุทธศาสนิกชนได้สวดและปฏิบัติตามหลักธรรมแล้ว ทำให้เกิดผลดีต่อสังคม

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของรตนปรีตริที่มีต่อสังคมไทย นี้ มีเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ หนังสือ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้อธิบายถึงความหมายของรัตนะ ในหนังสือ ตำนานพุทธมนต์ ว่า คำว่า รัตนะ นั้น ตามรูปศัพท์ แปลว่า สิ่งที่น่าความยินดี คือให้เกิดความเจริญยินดี หมายถึงสิ่งที่กระทำให้เกิดความยำเกรง สิ่งที่มีค่ามาก สิ่งที่ไม่มียื่นเสมอเหมือน หรือว่า ชั่งไม่ได้เปรียบไม่ได้ สิ่งที่น่าดูได้ยาก สิ่งที่เป็นของบริโภคนของสัตว์ผู้ไม่ต่ำทราม สิ่งที่ทำให้เกิดความยินดีอันมีลักษณะดังกล่าวนี้ ได้ชื่อว่า รัตนะ และอาจแบ่งได้เป็นรัตนะที่มีวิญญานกับรัตนะที่ไม่มีวิญญาน รัตนะที่มีวิญญานนั้น ก็แบ่งได้เป็นมนุษย์ก็ได้ สัตว์เดียรัจฉานก็ได้ รัตนะที่ไม่มีวิญญานนั้น ก็ได้แก่วัตถุต่างๆ เช่นที่เป็นมณีนรัตนะ เป็นต้น สำหรับรัตนะที่มีวิญญานมนุษย์ย่อมประเสริฐกว่าสัตว์เดียรัจฉานทั้งหลาย^{๑๘}

พระธรรมโกศาจารย์ (ชอบ อนุจารี) ได้กล่าวถึงตำนานสวดมนต์ ที่เป็นมนต์ของพระพุทธเจ้า หรือของพระสาวก ได้กล่าวถึงตำนานความสำคัญของบทมนต์นั้นๆ อันเป็นคุณอันทางจิตใจและพิธีกรรมด้วย และเป็นเหตุดำรงมั่นของพระพุทธศาสนาต่อไป เพราะได้จำสืบทอดต่อกัน โดยการศึกษาเล่าเรียนและโดยการสวดจนได้มีบทบาทส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต^{๑๙}

พระธรรมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) ได้กล่าวถึงการศึกษาบาลีต้องมีภูมิรู้ในกลุ่มคัมภีร์สหทวิเสส ในงานวิจัยการศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถาธรรมบท ว่า เบื้องต้นต้องศึกษาหลักบาลีไวยากรณ์ให้แตกฉาน จากนั้นจึงศึกษาความรู้เรื่องฉันทลักษณ์ คือ วิชาว่าด้วยวิธีแต่งฉันทหรือคาถา คือ คัมภีร์วุดโตทัย เมื่อศึกษาคัมภีร์นี้จบแล้วจะมีความรู้พอแต่งฉันทเป็นเท่านั้น แต่ถ้าประสงค์จะแต่งฉันทให้เกิดความไพเราะเกิดอรรถรสจับใจผู้ฟังผู้ศึกษาแล้วต้องศึกษาคัมภีร์อธิบายการปรุงศัพท์ แต่งประโยคและสำนวน คือ คัมภีร์อรรถการ ซึ่งเป็นคัมภีร์เครื่องประดับฉันทที่อธิบายถึงวิธีการแต่งฉันท^{๒๐}

พระธัมมานันทมหาเถระ ได้กล่าวถึงการสวดพระปริตรว่า ไม่ใช่เดียรัจฉานวิชา ในหนังสือ นานาวิจิตร สรุปลความว่า พระสงฆ์ประกาศศาสนาพิธีด้วยการสวดพระปริตร ทั้งในงานมงคล และอวมงคล การสวดพระปริตรเป็นกิจธุระภายในพระพุทธศาสนา ส่วนเดียรัจฉานวิชาเป็นกิจธุระภายนอกพระพุทธศาสนา พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์นั้น ถึงแม้จะมีมากโดยจำแนกเป็น

^{๑๘} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, ตำนานพุทธมนต์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๐.

^{๑๙} พระธรรมโกศาจารย์ (ชอบ อนุจารี), ตำนานการสวดมนต์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารเรือ, ๒๕๑๖).

^{๒๐} พระธรรมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม), งานวิจัยการศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถาธรรมบท, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, ๒๕๔๕), หน้า (ฆ).

ปิฎก ๓, นิกาย, องค์ ๙, ธรรมชั้น ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้น แต่มีจุดหมายอยู่อย่างเดียวกันคือ วิมุตติรส สิ่งทีพระองค์ตรัสว่าเป็นเครื่องป้องกันภัยอันตราย และเพื่อความสุข ความไม่มีโรคของภิกษุสามเณร ตลอดจนอุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย ก็เป็นธรรมะอย่างหนึ่งในบรรดาธรรมทั้งหลายที่มุ่งไปสู่วิมุตติ ที่เรียกโดยภาษาบาลีว่า ปรีตติ แปลว่า พระปรีตร^{๒๑}

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสืออานุภาพพระปรีตร ว่า ปรีตติ หมายถึง การป้องกัน ค้ำครอง ส่วนพระสงฆ์ผู้สาธยายบทนั้นๆ เรียกว่า มนต์ ซึ่งหมายถึงคำศักดิ์สิทธิ์ วัตถุประสงค์ของการสวดก็เพื่อป้องกันภัยพิบัติทั้งหลาย เพื่อความสำเร็จแห่งสมบัติทั้งปวง เพื่อกำจัดทุกข์ภัยและโรคทั้งปวง^{๒๒}

พระคันธสารากวีวงศ์ ได้กล่าวถึงประวัติและอานิสงส์ของพระปรีตรไว้ในหนังสือ ปรีตร ธรรม ว่า พระปรีตร แปลว่า เครื่องค้ำครอง คือ ป้องกันอันตรายภายนอก มีโจร ยักษ์ สัตว์เดรัจฉาน และป้องกันอันตรายภายในมีโรคภัยไข้เจ็บเป็นต้น ผู้หมั่นสาธยายจะได้รับอานิสงส์ต่างๆ เช่น ประสบความสุขสวัสดิ์ ความเจริญรุ่งเรือง ได้รับชัยชนะ แคล้วคลาดจากอุปสรรคอันตราย มีสุขภาพอนามัยดี และมีอายุยืน^{๒๓}

พระครูปลัดสุวัฒนธีรคุณ (เทิด ญาณวชิโร) ได้กล่าวถึงอานุภาพการป้องกันของรัตนสูตร ในหนังสือพุทธอานุภาพ ว่า รัตนสูตรมีอานุภาพในการปิดเป่าภัยพิบัติทั้งหลายให้อันตรธานหายไปสิ้น พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้พระอานนท์เถระรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย แล้วทำสักกิริยาประพรมน้ำพระพุทธมนต์ให้เกิดความสวัสดิแก่ชาวเมืองเวสาลี ด้วยอานุภาพแห่งรัตนสูตรนี้ แม้กรุงเวสาลีจะเกิดภัยพิบัติอย่างร้ายแรง ผู้คนอดอยากล้มตายเป็นจำนวนมาก ซากศพถูกทอดทิ้งเกลื่อนนคร ภูตผีปีศาจทำอันตรายแก่หมู่มนุษย์ โรคระบาดเกิดขึ้นแพร่กระจายไปทั่ว ผู้คนล้มตายเป็นลือที่จับได้ เมื่อพระอานนท์เถระสวดรัตนสูตรและประพรมน้ำพระพุทธมนต์เสร็จ ภัยพิบัติร้ายแรงเช่นนี้ก็จะจบลงได้อย่างเฉียบพลัน^{๒๔}

มหาวิทยาลัย ได้เล่าถึงการสวดมนต์ว่าเป็นเครื่องป้องกัน ในหนังสือ มหานมัสการ ว่า การประกอบความดีทุกๆ อย่างไม่ว่าจะเป็นทางคดียุติธรรมหรือศีลธรรม เช่น แสดงพระธรรมเทศนา สวดมนต์

^{๒๑} พระธัมมานันทมหาเถระ, **น่านาวินิจฉัย**, (ลำปาง : กิจเสรีการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๒๗-๒๒๘.

^{๒๒} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) , **อานุภาพพระปรีตร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑-๖.

^{๒๓} พระคันธสารากวีวงศ์, **พระปรีตรธรรม**, หน้า ๑๔.

^{๒๔} พระครูปลัดสุวัฒนธีรคุณ (เทิด ญาณวชิโร), **พุทธอานุภาพ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, (กรุงเทพมหานคร : หจก. ทีพีเอ็น เพรส, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕๔.

ภาวนา หรือประกอบกุศลกรรมอื่นๆ ก็จะต้องเกิดอุปสรรคมาขัดขวางไม่มากนักน้อย ยิ่งงานนั้นมีความละเอียดอ่อน กว้างขวาง เป็นประโยชน์ส่วนรวมแก่สังคมมากเท่าไร ก็จะต้องมีสิ่งกีดขวางมาเป็นอุปสรรคมากขึ้นเท่านั้น เพื่อป้องกันเสียซึ่งอุปสรรคอันตรายจากโรคร้ายไข้เจ็บ ความสะดุ้งตกใจ ความฟุ้งซ่าน และให้สำเร็จกุศลที่ตนทำนั้นจึงแสดงความนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคก่อน^{๒๕}

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้กล่าวถึงพระปริตรต่างๆ ไว้ในหนังสือตำนานทางพระพุทธศาสนา สรุปความว่า มนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับนพเคราะห์ หรือเทวดา ๙ องค์ อันเป็นความนับถือดั้งเดิมของไสยศาสตร์ การได้รับความสุขหรือทุกข์นั้น อายุยืนหรืออายุสั้น การขจัดปัดเป่าอุปัทวเหตุ อันตรายได้ ก็เพราะได้บูชาเทวดานพเคราะห์ ดังนั้น เพื่อมิให้ได้งมงายในไสยศาสตร์จนเกินไป ท่านสมมติพระปริตรต่างๆ ให้เป็นเทวดานพเคราะห์ แยกตามกำลังวัน และมีบทสวด ดังนี้ (๑) พระอาทิตย์ สวดโมรปริตร ๖ จบ (๒) พระจันทร์ สวดอภัยปริตร สวด ๑๕ จบ (๓) พระอังคาร สวดกรณียเมตตปริตร ๘ จบ (๔) พระพุธ สวดขันธปริตร ๑๗ จบ (๕) พระเสาร์ สวดอังคิมาลปริตร สวด ๑๐ จบ (๖) พระพฤหัสบดี สวดรัตนปริตร ๑๙ จบ (๗) พระราหู สวดอาภูนาญปริตร ๑๒ จบ (๘) พระศุกร์ สวดธชัคคปริตร ๒๑ จบ (๙) พระเกตุ สวดชยปริตร ๙ จบ^{๒๖}

ธนิต อยู่โพธิ์ ได้กล่าวถึงหลักธรรม ในการสวดปริกรรมพระปริตร ในหนังสือ อานุภาพพระปริตร สรุปความว่า ในพระพุทธศาสนานี้ พระปริตรทุกบทจะประกอบด้วยหลักธรรม ๒ ประการ คือ การทำสังกิริยา ๑ ความมีเมตตา ๑ พระสูตรที่นับว่าเป็นสังกิริยา คือ รัตนปริตร วัฏฏกปริตร, อังคิมาลปริตร, โพชฌงค์ปริตร, และชยปริตร ส่วนพระสูตรที่นับว่ามีความเมตตา ได้แก่ กรณียเมตตสูตร อันแสดงถึงความรักใคร่มีไมตรีจิตมิตรภาพ ที่แสดงออกมาทั้งภายนอกและภายใน ส่งผลให้ภูตผีปีศาจและสัตว์ต่างๆ ที่ตั้งตัวเป็นปรปักษ์ กลับมีไมตรีตอบ พระปริตรจึงมีอานุภาพคุ้มครองและป้องกันรักษาตามความมุ่งหมายของพระปริตร^{๒๗}

จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การสวดมนต์นั้น ชื่อว่า เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของคนที่กำลังแสวงหาสิ่งดีเพื่อให้ได้สิ่งมาเป็นเกราะป้องกันสิ่งเลวร้ายจะเกิดขึ้น ให้กลับได้ความสวัสดี เจริญรุ่งเรือง หรือชยชนะ ด้วยวิธีการทำสังกิริยา ความมีเมตตา ที่แสดงออกมาทั้งภายนอก

^{๒๕} มหาวัตถุเจ้า, **มหานมัสการ**, (นครปฐม : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซีเอไอ เซ็นเตอร์จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๗.

^{๒๖} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, **ตำนานพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรือง (แจกในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพคุณาธาร (ผล ชินบุตโต) ณ ฌาปนสถานวัดพระพิเรนทร์, วันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๔), หน้า ๒๒๔-๒๒๕.

^{๒๗} ธนิต อยู่โพธิ์, **อานุภาพพระปริตร**, หน้า ๒๔-๒๕.

และภายใน อันแสดงการแสดงความรักใคร่ปรารถนาดี โดยผู้สวดนั้นอาจจะต้องรู้หลักฉันท์ลักษณะ จึงจะมีความไพเราะเกิดอรรถรสจับใจผู้ฟัง แต่การสวดพระปริตรก็ไม่ใช่ดิรัจฉานกถา แต่เป็นพระธรรม คำสั่งสอนที่พระองค์ตรัสไว้ เพื่อวิมุตติรส คือความหลุดพ้น โดยเฉพาะรตนปริตรมีอานุภาพตามตำนานที่เล่ากันว่าสามารถจัดภัยจนมีความสวัสดิ์ได้

๑.๖.๒ งานวิจัย

พระมหาสุนทร สิริธมโม ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์กรณีเมตตสูตร สรุปผลวิจัยว่า พุทธศาสนิกชนในปัจจุบัน ยังไม่เข้าใจเรื่องเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ และความหมายหลักธรรมในการทำพระปริตรในพระพุทธศาสนา ส่วนมากทำไปตามประเพณีนิยม โดยไม่มีความหมายและจุดประสงค์ของพระปริตร ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา แท้จริงแล้ว พระปริตรจึงจะมีอานุภาพและสำเร็จประโยชน์ตามความมุ่งหมายนั้น ต้องถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบต่างๆ มีการรู้ความหมายและสวดถูกต้องตามอักขระและพยัญชนะเป็นต้น และปฏิบัติถูกวิธีเท่านั้น เหมือนกับยารักษาโรค ผู้ใช้ต้องใช้ให้ถูกวิธี โรคจึงจะหาย ถ้าใช้ไม่ถูกวิธีโรคก็ไม่หาย ด้วยเหตุนี้ พระโบราณจารย์ทั้งหลายได้แสดงวิธีการวิเคราะห์หลักธรรมพร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ เพื่อสอดคล้องกับพุทธประสงค์ ไว้ในคัมภีร์ต่างๆ มีคัมภีร์สุโขธาหลังการเป็นต้นไว้โดยพิสดาร^{๒๘}

พระมหาบุญชวน เตชธมโม (รักษารธรรม) ได้ทำวิจัยเรื่อง ศึกษาพิธีกรรมการสวดพระปริตรของพระสงฆ์ในจังหวัดมหาสารคาม ได้สรุปประวัติและพัฒนาการของพระปริตรไว้ว่า แต่เดิมในสมัยพุทธกาล พระภิกษุนิยมสวดพระพุทธรูปด้วยวิธีมุขปาฐะ เช่น การสวดปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือนของคณะสงฆ์ และมีเหตุการณ์การสวดพระปริตรที่มีมูลเหตุแตกต่างกัน เช่น เมื่อภิกษุไปปฏิบัติธรรมถูกงูทำร้าย พระพุทธองค์ก็ทรงให้สวดชันทปริตร หากถูกอมนุษย์หลอกหลอน ก็ให้สวดกรณีเมตตปริตร ครั้นเกิดเหตุพิกขภัยที่เมืองไพศาลี ก็ให้สวดรตนปริตร เป็นต้น มีวัตถุประสงค์การสวด ๒ อย่าง คือ สวดเพื่อสาธยายทบทวนพระพุทธรูป และสวดเพื่อรักษาคำสอนพระธรรมวินัยเอาไว้^{๒๙}

สุเทพ พรหมเลิศ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์มหาวงศ์ การสวดพระปริตรว่าเมื่อคราวพระเจ้าวิชัยไปขึ้นที่เกาะลังกานั้น นางกุเวณียกษิณผู้รักษาเกาะจะเคี้ยวกินอำมาตย์ของพระเจ้าวิชัย แต่ไม่สามารถเคี้ยวกินได้เพราะอำนาจของการสวดพระปริตรและเส้นด้าย ในรัชสมัย

^{๒๘} พระมหาสุนทร สิริธมโม, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์กรณีเมตตสูตร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

^{๒๙} พระมหาบุญชวน เตชธมโม (รักษารธรรม), “ศึกษาพิธีกรรมการสวดพระปริตรของพระสงฆ์ในจังหวัดมหาสารคาม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

พระเจ้าสิริสังฆาทิโพธิ พระองค์ทรงพบภิกษุที่โหนจะอาราธนาให้สวดพระปริตรอันเป็นคำสอนของพระพุทธศาสนา ในรัชกาลของพระเจ้าแสนที่ ๒ ทรงอาราธนาให้ภิกษุสงฆ์สวดพระปริตรตามราชประเพณี โปรดให้มีการรดน้ำพระพุทธรูป เพื่อให้ประชาชนปราศจากความทุกข์ ทรงถือเป็นพระราชโบายในการจัดโรกัยในประเทศ^{๓๐}

ณัฐรัตน์ ผาธา ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์บทสวดมนต์พุทธอัฐชยมงคลคาถา (คาถาพาหุง) ได้กล่าวสรุปถึงหลักธรรมสำคัญที่ปรากฏอยู่ในบทนี้ว่า นอกจากหลักธรรมหลักๆ แล้ว ยังมีหลักเมตตาที่แฝงอยู่กับทุกบท เพราะท่านสอนให้ผู้สวดมนต์รู้จักการแผ่เมตตาเป็นเบื้องต้นก่อนที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ในด้านอิทธิพลของบทสวด ปรากฏว่ามีอิทธิพลหลายด้าน เช่น ด้านความเชื่อ ด้านการศึกษา ด้านศิลปกรรมและจิตรกรรม ด้านการเมือง ด้านวรรณคดี ด้านพิธีกรรมของคณะสงฆ์^{๓๑}

กิริติ กมลประเทืองกร ได้ทำวิจัยเรื่อง คุณค่าของการสวดมนต์ ที่มีต่อพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย : พุทธศาสนิกชน วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร สรุปความว่า การสวดมนต์ หรือ การสวดมนต์ธรรม ก็คือ การสวดมนต์พระพุทธรูปเพื่อทรงจำให้ขึ้นใจด้วยตนเอง และเพื่อเผยแผ่พระธรรมคำสอน เพื่อรักษาพระศาสนา และสวดพระปริตรเพื่อคุ้มครองป้องกัน การสวดมนต์มีจุดประสงค์ที่หลากหลาย และมีอิทธิพลที่สำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตของพุทธศาสนิกชนผู้มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย^{๓๒}

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า พระปริตรมีประวัติความเป็นมาที่ปรากฏในที่หลายแห่งของแต่ละปริตร มีอานุภาพในการป้องกันและมีผลแตกต่างกัน เช่น เมตตปริตร มีผลทำให้เป็นที่รักเคารพของคนทั่วไป เป็นต้น หลักธรรมที่ปรากฏในพระปริตรทั้งหมด ก็ความแตกต่างกันตามอานุภาพที่ปรากฏในคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องแล้ว ในส่วนของรูปแบบของพระปริตรต่างๆ เห็นว่า มีความแตกต่างกันด้านฉันทลักษณ์ คุณค่าของปริตร เนื้อหาหลักที่กล่าวถึงความหมาย คุณค่า และอานุภาพของพระปริตร จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้ว ส่วนรัตนปริตรนั้น โดยมากเป็นการกล่าวถึงเพียงตำนานประวัติ และอานุภาพที่พระอรหันตเถระได้กล่าวเท่านั้น ยังไม่มีการศึกษาวิเคราะห์ ด้านคุณค่า

^{๓๐} สุเทพ พรหมเลิศ, “การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์มหาวงศ์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๓๑} ณัฐรัตน์ ผาธา, “การศึกษาวิเคราะห์บทสวดมนต์พุทธอัฐชยมงคลคาถา (คาถาพาหุง)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๓๒} กิริติ กมลประเทืองกร, “คุณค่าของการสวดมนต์ที่มีต่อพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย : กรณีศึกษาพุทธศาสนิกชนวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

ประเพณีและพิธีกรรม ความเชื่อ ผลของการสวดรัตนปริตรและบุญกิริยาวัตถุ ที่มีต่อสังคมในปัจจุบัน
ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัย จึงประสงค์ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของรัตนปริตรที่มีต่อสังคมไทย

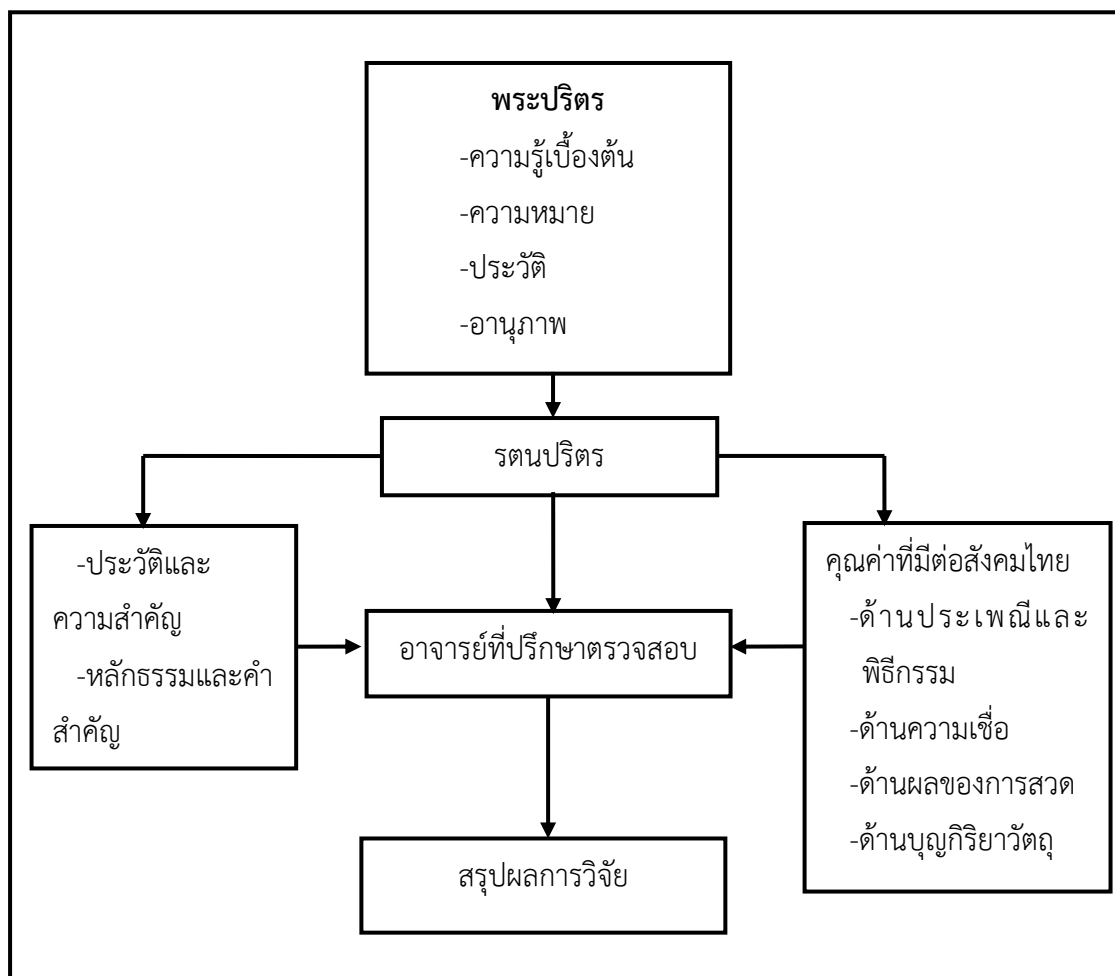
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้แบ่ง
วิธีดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอน รายละเอียด ดังนี้

๑. ศึกษาและรวบรวมข้อมูล ทั้งระดับปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎก และระดับทุติยภูมิ คือ
อรรถกถา ฎีกา ตลอดจนปกรณ์พิเศษ และมติของปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาอื่นที่เกี่ยวข้องกับพระปริตร
๒. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาให้เป็นหมวดหมู่ตามบทต่างๆ ที่จำแนกไว้
๓. สรุปและนำเสนอผลการวิจัยเป็นรูปเล่ม

๑.๘ กรอบการวิจัย

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีกรอบการวิจัย ดังนี้

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ

- ๙.๑ ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของพระปริตร
- ๙.๒ ทำให้ทราบถึงความเป็นมาและหลักธรรมที่ปรากฏในรตนปริตร
- ๙.๓ ทำให้ทราบถึงคุณค่าของรตนปริตรที่มีต่อสังคมไทย